

Török Virág[¶]

Az európai földgázellátás – tagállami és közösségi hatáskörök¹

[DOI 10.17047/Hadtud.2023.33.E.71](https://doi.org/10.17047/Hadtud.2023.33.E.71)

Az energiaellátás folyamatosságának biztosítása kulcsfontosságú prioritás Európában minden nemzet és az Európai Unió egésze számára is. Az EU alapítása óta eltelt közel 70 évben az intézményrendszer és a tagok köre jócskán bővült. Fontosnak tartjuk azonosítani, hogy ez idő alatt mi történt az elsődlegesen energiaközösségként (ESZAK, EURATOM) indított kezdeményezés kiegészítő szerződéseinek rendelkezéseiben és hogyan állunk most az energetikai hatásköröket illetően? Jelen tanulmány célja kontextusba helyezni és egyértelműsíteni a 2021-es évben hatályos európai uniós joganyag alapján a Közösség földgázbeszerzési politikáját érintő döntések meghozatalának jogosultti köreit, az EU intézményeinek szerepét a közösségi politikák alakításában. Célunk továbbá a hatáskörök elkülönítése egy olyan történelmi áttekintéssel, mely lineárisan tárja elénk az 1952 óta eltelt időben elfogadott szerződések alapján a földgázpolitika fejlődésének ívét és a vonatkozó joganyag bővülésének általános irányát.

Kulcsszavak: EU, energetika, hatáskör, földgáz, szabályzás

European gas supply — national and community competences

Ensuring energy continuity is a key priority for all nations in Europe and for the European Union, too. In the nearly 70 years, since the EU was founded, the institutional set-up and membership has grown considerably. We think it is important to identify what has happened during this time in the provisions of the additional treaties of what started out as primarily an energy community (ESZAK, EURATOM) and where do we stand now in terms of energy competences? The aim of this paper is to contextualise and clarify the scope of the EU legislation in force in 2021, the scope of the Community's decision-making powers in gas procurement policy, and the role of the EU institutions in shaping Community policies. We also aim to separate the competences by providing a historical overview that shows in a linear way the evolution of gas policy and the general direction of the development of the relevant acquis, based on the treaties adopted since 1952.

Keywords: EU, energy, responsibilities, natural gas, regulation

Bevezetés

Az Európai Unió (a továbbiakban EU, Unió, Közösség, Szervezet) a világ egyik legelőrehaladottabb gazdasági integrációja, mely közös platformokat alakított ki a tagállami érdekegyeztetések lefolytatására és több szakpolitikát emelt közösségi szintre. Az alapítás óta eltelt közel hetven évben a Közösség számos integrációs lépcsőn jutott túl, mélyítve és bővítve az együttműködés területeit. „Európa gazdasági integrálásának logikája az volt, hogy a kevesebb sokszínűség a tagállamok közötti „örökös háború” tartós pacifikálásához vezet.”² A második világháborút követően az európai gazdasági együttműködés erősítése elsősorban a nemzeti piacok protekcionista viselkedésének enyhítésére történt, később pedig a létrehozott

[¶] Nemzeti Közszoalgalati Egyetem, email: torok.virag@uni-nke.hu; ORCID: 0000-0001-0708-107X

¹ A mű TKP2020-NKA-09 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2020 pályázati program finanszírozásában valósult meg. A kézirat lezárva: 2021.09.29.

² Hubbard, Glenn and Kane, Tim 2016, 192.

közös piactól a gazdasági teljesítmény növekedését és az egyes piacok elszigetelődésének feloldását várták.³ A végbement gazdasági integráció eredményeképpen a tagállamok az eszközök és jogkörök mind nagyobb részét egy, a nemzetek feletti szinten létrehozott platformra csoportosították át, ezzel szupranacionális struktúrát kialakítva. „A gazdasági integráció mélyülésével egyidejűleg jelentős intézményi átalakulás valósult meg. Mindezek az integrációs formák – a vámuniótól egészen a gazdasági és politikai unióig – jelentősen érintik a tagállamok szuverenitását.”⁴ A gazdasági együttműködés lépcsőzetesen fejlődő, mélyülő struktúrájának fejlődési szakaszai a következőképpen épülnek egymásra, elméleti szinten. A valódi integrációt megelőző két stádium a preferenciális vámövezet, valamint a szabadkereskedelmi övezet. Ezeket követi az integráció első lépcsőjeként ismert vámunió, majd közös piac, belső piac és gazdasági unió. A teljes gazdasági integráció (melybe beletartozik már a monetáris mellett a fiskális politikák összehangolása is) elérése után beszélhetünk csak a politikai integrációról. Az Unió egy része napjainkban elérte gazdasági unió szintű összefonódást (euró övezet), míg a később csatlakozott államok a létrehozott belső piac előnyeit élvezhetik csak.

Fontos, hogy a feljebb bemutatott fejlődési/mélyülési irány arányosan együtt járt a közösségi hatáskörök kiterjesztésével. Az EU tagállamai lemondva egyes jogaikról, azokat átruházták az Unióra és annak intézményeire. A hatáskör átruházások fokozódó mértéke az alapító szerződésekben van rögzítve célkitűzések formájában, melyeknek a gyakorlati eljárásrendbe (tehát az egyes szakpolitikai működésbe való implementációt) történő használatát alacsonyabb szintű jogszabályok tisztázzák.⁵

Ez a fajta, nemzetek feletti szintre történő kompetenciatranszfer jelentősen eltér az egyes ágazatokban. Az EU-hoz hasonló, gazdasági közösséget a szakirodalom a differenciált integráció fogalmával írja le, melynek két meghatározó tényezője a kölcsönös függés és az átpolitizáltság. Míg a kölcsönös függés egyértelműen a mélyebb integráció felé tereli az államokat, addig az átpolitizáltság ennek akadályaként merül fel. A neofunkcionalizmus szemlélete szerint az európai integráció általánosságban kölcsönös függést vagy tovagyűrűzést eredményez (spill-over).⁶ E mellett fontos megjegyezni, hogy a kereskedelem- és monetáris politika területén a kimagasló a közösségi szintre átadott jogkörök száma, míg például a biztonsággal közvetlenül összefüggő esetekben az együttműködést alacsonyabb szinten állandósult. Jó példaként és szemléletes összehasonlításként szolgálhat, hogy míg az EU bizonyos tagállamai monetáris uniót hoztak létre, és közös fizetőeszközt használnak, addig semmilyen szinten nem beszélhetünk közös európai hadseregről.

A dolgozatban áttekintjük az Európai Unió elsődleges és másodlagos joganyagának egy részét, az 1957-es Római szerződésektől kezdődően napjainkig. A bemutatott fő szerződések és módosításaik szerves módon építkeznek egymásból, bemutatva az EU szupranacionális fejlődését, a szakpolitikák kialakulását. Az általunk feldolgozott másodlagos jogforrások

³ Halmai 2020, 14.

⁴ Uo., 17.

⁵ Horváth 2011, 143.

⁶ Halmai 2020.

témáikban fedik az európai energiapolitikát meghatározó kereteket, a földgáz szakpolitika elkülönítését és szabályzását, valamint az EU általános energiapolitikai céljai eléréséhez szükséges végrehajtási intézkedéseket. A kutatás fókuszából adódóan nevesítve kitérünk a közös kül- és biztonságpolitika (KKBP) kialakulásának állomásaira, ezen belül is az energiapolitika szempontjából fontos szabályzó előírásokra. Fontosnak tartjuk vizsgálni mindezekben belül a földgáz-szakpolitika státusát és stratégiai jelentőségét.

1. Az Európai Unió gazdasági integrációjának mélyülése

Az energiapolitika a belső piac egyik olyan szegmense, melynek fejlesztése kiemelt prioritás volt a Közösség számára már az alapításától kezdődően. Ennek eredményeképpen, a jelen helyzetet tekintve, a kétezres évektől számos olyan energiapiac egységesítési szabályt vezettek be, melyeknek köszönhetően az egyes nemzeti energiapiacokat már nem az államok által irányított, monopolhelyzetben lévő cégek határozták meg. Mivel ezen intézkedésekkel hozzájárultak a piaci verseny javításához (hiszen az egyes tagállami energiapiacok a külföldi cégek előtt is megnyíltak), megvalósul(hat)ot a teljes, szabad szolgáltatóválasztás. Az ily módon diverzifikált ellátáshoz való hozzájárulás általánosságban javította az ellátásbiztonságot az EU területén.⁷ Ez a folyamat messzire nyúlik vissza, és korántsem tökéletes vagy befejezett a mai napig sem.

2. Alapító szerződések 1951–2007

Még az EU alapítószerződéseinek aláírása előtt, 1951-ben hozták létre az ESZAK-ot, vagyis az Európai Szén és Acél Közösséget, mely lehetőséget teremtett a szén- és acélkereskedelem kibontakoztatására, a nyersanyagok szabad áramlásának lehetővé tételével, valamint a termelési forrásokhoz való egyenlő hozzáférés biztosításával.⁸

Az Unió alapítási évének elfogadott 1957-es évben két, eltérő fókuszú szerződést is aláírt ugyanazon hat szerződő állam. Az egyik az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó dokumentum,⁹ a korábbihoz hasonlóan, gazdasági-kereskedelmi fókuszú közös piacot, vámuniót szervezett. A másik létrehozott szerveződés, az Euratom, vagyis az Európai Atomenergia-közösség alapító dokumentuma¹⁰ mely létrehozásának motivációja egyértelműen már akkor is az energiafüggetlenség elérése volt az államok részéről – együttesen kezdték meg a munkát, mivel a nukleáris technológia magas fejlesztési és beruházás költségeit az államok

⁷ Halmai 2020, 27.

⁸ Az Európai Szén- és Acélközösséget létrehozó szerződés, összefoglaló, http://publications.europa.eu/resource/ellar/d3283d93-8b4a-4846-ad1f-d4ad219ccf86.0019.02/DOC_1. Letöltve: 2021.09.29.

⁹ Vertrag zur Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=HU>. Letöltve: 2021.09.29.

¹⁰ Treaty establishing the European Atomic energy Community (EURATOM), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957A/TXT&from=EN>. Letöltve: 2021.9.29.

nem vállalhatták külön-külön.¹¹ A szerződés azonosította az Euratomra ruházott feladatokat¹², de az egyes szakterületeken nem ruházta fel a Közösséget kizárólagos jogokkal.

A harmadik, általunk bemutatni tervezett jogi állomás az Egységes Európai Okmány (1986), mely dokumentum¹³ a korábbi Szervezet struktúrájának, működésének első átfogó felülvizsgálataként értelmezhető, melynek keretei között számos politikai területen kibővültek az akkori Európai Közösség hatáskörei. A korábbi négy közös szakterület mellett újak kerültek közösségi hatáskörbe: belső piac; gazdasági és társadalmi kohézió (5. cím), kutatás és fejlesztés (6. cím), a környezet (7. cím).

A következő állomás a Szerződés az Európai Unióról – másnéven Maastrichti Szerződés (1992)¹⁴, melynek értelmében az Unió hárompilléres szerkezetűvé vált, melyek közül az Európai Közösségek (korábban EGK, mely magában foglalta az 1957-ben és 1965-ben létrehozott három intézményt) lett az első pillér, két új együttműködési területként pedig beemelték a közös kül- és biztonságpolitika, valamint és a bel- és igazságügy kérdéseit (később: a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés), mint második és harmadik pilléreket.¹⁵ Beazonosított hat új együttműködési területet (transzeurópai hálózatok; iparpolitika; fogyasztóvédelem; oktatás és szakképzés; ifjúsági ügyek és kultúra)¹⁶ amelyek egyértelműen az EU felelősségi körébe lettek utalva. Témánk szempontjából az említettek közül ki kell emelnünk a transzeurópai hálózatok¹⁷ tárgykörét, aminek részét képezik az energiahálózatok is.¹⁸ Az infrastruktúra regionális, kiterjedt jellegére tekintettel érthető, hogy közösségi hatáskörbe került kezelésük: állami szinten nem biztosítható a rendszerek egésze. A szerződés alapján az EU-nak kell gondoskodnia a rendszerek interoperabilitásáról (átjárhatóságáról), melyet az interkonnektorok (határátlépő pontok) minél nagyobb száma tehermentesít. Ez a fajta átjárhatóság egyértelműen a technológiai/műszaki sztenderdek kialakításával érhető el. A rendszerek finanszírozásának segítését a beruházási kezdeményezések közös érdekű projekt listára¹⁹ való gyűjtésével valamint az Kohéziós Alapból történő kifizetésekkel kívánták megoldani, mely mind erősítette a TEN közösségi jellegét (nem csak az energia tekintetében).

Az 1999-ben hatályosult Amszterdami Szerződés megerősítette az EU foglalkoztatáspolitikai dimenzióját és megkezdte az új tagok csatlakozásával kapcsolatos szükséges reformokat. A következő intézményi reform-hullámot 5 évvel később, egy új

¹¹ Az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződés (Euratom), összefoglaló, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:xy0024&from=HU>. Letöltve: 2021.09.29.

¹² Uo.

¹³ Single European Act, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=HU>. Letöltve: 2021.09.29.

¹⁴ Treaty on European Union, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=HU>. Letöltve: 2021.09.29.

¹⁵ Az Európai Unióról szóló Szerződés (EUSz) / Maastrichti Szerződés, <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>. Letöltve: 2021.09.29.

¹⁶ Az Európai Unióról szóló Maastrichti Szerződés, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0026>. Letöltve: 2021.09.29.

¹⁷ Trans European Network – TEN

¹⁸ Treaty on European Union, 25.o.

¹⁹ Projects of Common Interest – PCI

szereződés (Nizzai Szerződés)²⁰ keretei között rendezték. A korábbiakhoz képest a fő változások az Európai Bizottság összetételének meghatározási módszere, illetve a tanácsi szavazási rendszer átalakítása²¹ voltak. Az említett intézményi változásokon túl fontos, hogy (2005-től) minden tagállam lehetőséget kapott az Európai Bizottságba egy-egy biztost delegálni, melyek portfóliója egymástól jól meghatározottan elkülönült. A Bizottság elnökének jogkörébe tartozik az egyes portfóliók elosztása, melyek közül egy az energetikai profil felügyelete volt.

2. Lisszaboni Szerződés (2007)

A Közösség nyitott hatásköri kérdéseire a választ a legutóbbi, 2007-ben aláírt szerződés²² adta meg, hiszen a korábbi szerződések egyike sem tisztázta ilyen egyértelműen a tagállami és közösségi kompetenciákat. A változások a KKBP területét is érintették, hiszen ekkor jött létre az Európai Külügyi Szolgálat és a Közös Kül- és Biztonságpolitikai Főképviseelő pozíciója. E mellett a szerződés világosan elkülönítette azokat a területeket, melyek az Unió kizárólagos hatáskörébe tartoznak (új elemként: „amikor az Unió egy adott területen fellép, a hatáskör e gyakorlása kizárólag azokra az elemekre terjed ki, amelyekre a szóban forgó uniós fellépés vonatkozik, és ennek megfelelően nem terjed ki a terület egészére”)²³, illetve azokat melyek tagállami vagy megosztott hatáskörbe kerülnek.

Fontos hangsúlyozni, hogy ez a reformszerződés valójában két, különálló dokumentum együttese.²⁴ Az Európai Unió hatályos és teljes jogi alapját, mint elsődleges jogforrások, jelenleg a Maastrichti Szerződés módosításából keletkezett Európai Unióról szóló szerződés,²⁵ valamint az EGK-t létrehozó Római Szerződés módosításából kreált Európai Unió működéséről szóló szerződés²⁶ adják.

a. EUSZ – az Európai Unióról szóló szerződés

A dokumentum alapvető értéke, hogy a pilléres szerkezet helyett az egységes jogi személyiség megkreálásával, az Európai Unió nevesítésével egyszerűsítették a Közösség belső felépítését (47. cikk). A módosított szerződés a korábbiakhoz képest erőteljesebb védelmi-biztonságpolitikai jelleget kölcsönzött az Uniónak, többek között megjelent a kollektív védelem

²⁰ Treaty of Nice, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=HU>. Letöltve: 2021.09.29.

²¹ EU szerződések, https://europa.eu/european-union/law/treaties_hu. Letöltve: 2021.09.29.

²² Lisszaboni Szerződés - Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=HU>. Letöltve: 2021.09.29.

²³ Lisszaboni szerződés, csatolt jegyzőkönyv a megosztott hatáskörök gyakorlásáról, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2007.306.01.0001.01.HUN&toc=OJ%3AC%3A2007%3A306%3AFULL#C_2007306HU.01015801. Letöltve: 2021.09.29.

²⁴ Arató Krisztina és Koller Boglárka, Európa utazása Budapest: Gondolat Kiadó, 2016)

https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/2909/europa_utazasa.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 260.o. Letöltve: 2021.09.29.

²⁵ Az Európai Unióról szóló szerződés, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0007.02/DOC_1&format=PDF. Letöltve: 2021.09.29.

²⁶ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4301854&from=HU>. Letöltve: 2021.09.29.

elve és az általános szolidaritási kötelezettség.²⁷ A kölcsönös segítségnyújtási klauzula (42. cikk) és a szolidaritási klauzula (ez az EUMSZ-be épített) létrehozása és szerződésbe emelése megváltoztatta (pozitív irányban, erősítette) a tagállamok közötti védelempolitikai kapcsolatokat.²⁸ A segítségnyújtási klauzula lényege szerint ha „egy tagállam területét fegyveres agresszió éri, a többi tagállam segítséget és támogatást köteles számára nyújtani.”²⁹

Az EUSZ az 5. cikkben tárgyalja a hatáskör gyakorlás alapelveit. Ez a cikk egyértelművé teszi, hogy azon hatásköri kompetenciák, melyeket a szerződések nem ruháztak át a szupranacionális szintre, a tagállamoknál maradnak. Fontos megjegyezni ezzel kapcsolatban, hogy bár a közösségi intézményrendszernek nincs közvetlen ráhatása a tagállami belpolitikára, az országok nemzeti jogrendszerei mégis kell, hogy igazodjanak valamilyen szinten az uniós joganyaghoz annak implementációjakor, mely összességében hatással van a szakpolitikai irányok fejlesztésére a belpolitikai szinten is. Ezek alapján tehát „a szupranacionális döntéshozatal befolyásolja a tagállami belpolitikát, mivel az uniós szakpolitikai döntések beépülnek a tagállami szabályozásba, ezáltal az európai integráció magával hozza a tagállamok kormányzati rendszereinek intézményi harmonizációját.”³⁰

b. EUMSZ – az Európai Unió működéséről szóló szerződés

Az EU működéséről szóló szerződést jelenlegi formájában a lisszaboni csúcstalálkozón hozták létre, a korábbi EK-szerződés módosításával. A szerződés fő tartalmi elemei között szerepel a hatáskörgyakorlás (1. cím, 2–6. cikk). A szerződés ugyancsak kitér a fentebb említett (KKBP-KBVP kérdéskörön belüli) tagállami szolidaritási kötelezettségre (222. cikk), az alábbiak szerint: „abban az esetben, ha egy tagállamot terrortámadás ér, illetve ha természeti vagy ember okozta katasztrófa áldozatává válik, akkor a többi tagállam együttesen fellépve segítséget nyújt az érintett országnak.”³¹ Véleményünk szerint ezen a ponton érhető tetten az energiapolitika és a KBVP összekapcsolódása, melyek bár eltérő biztonságpolitika-elméleti aspektusban gyökereznek, a tagállami egymásrataltság és viszontbiztosítás értelmében mégis hasonló módon érvényesíthető mindkét esetben a szolidaritási kötelezettségből adódó tagállami felelősség. Ugyancsak közös pont lehet a KBVP és energia (azon belül is a földgázpolitika) kapcsán Oroszország, mely mindkét szegmensben egyértelműen jelen van az EU látószögében.

A hatáskörmegosztás korábbi problémája ezen dokumentum keretei között kínált megoldást, egy tételes és egyértelmű hatáskör katalógus összeállításával. A katalógus az EU-n belül ötféle hatásköri kategóriába osztotta a szakpolitikákat, melyek a kizárólagos hatáskörök, a megosztott hatáskörök, a gazdaság- és foglalkoztatáspolitikák összehangolása, a közös kül- és biztonságpolitika, valamint a támogató-összehangoló- és kiegészítő intézkedések (azokban

²⁷ Uo. 62.

²⁸ Türke András István, A lisszaboni szerződés biztonság és védelempolitikai aspektusai (Budapest: Nemzet és Biztonság, 2009), http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/turke_andras_istvan-a_lisszaboni_szerz_des_biztonsag_es_vedelempolitikai_aspektusai.pdf. Letöltve: 2021.09.29.

²⁹ Az Európai Unióról szóló szerződés, 42. cikk, 7. bekezdés.

³⁰ Soós Edit, *Közpolitika az Európai Unióban* (Budapest: Online oktatási csomag (e-learning lecke/téma), 2020), 4. lecke, <http://eta.bibl.u-szeged.hu/4862/>. Letöltve: 2021.09.29.

³¹ Horváth Zoltán, *Kézikönyv az Európai Unióról* (Budapest: Hvg-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft, 2011), 560.o.

a kérdésekben, ahol elsődlegesen a tagállami jogkör érvényesül).³² A lista³³ hosszúsága okán ezen a ponton eltekintünk a teljes hatásköri megoszlás ismertetésétől. Az általunk vizsgált energiapolitika a megosztott hatáskörök közé sorolódik.

A megosztott hatáskör alapján gyakorlatilag az adott szakpolitikai szegmensben az EU-intézmények (Európai Parlament és Európai Tanács) és a tagállamok egyaránt alkothatnak jogszabályt.³⁴ Ez teljes mértékben érthető a szakterület speciális voltát tekintve: a globalizáció térnyerésével, és az egyre hosszabbodó ellátási láncokkal láthatóan nem lehet állami szinten garantálni az energia- és ellátásbiztonságot, viszont a számos energetikai arculatra és prioritásra tekintettel nem lehet egyértelműen közösségi irányítás alá vonni sem a területet. A megosztott hatáskör fogalmiságának pontosítására született a szerződéshez kapcsolt 18. zárónyilatkozat, mely cím szerint a hatáskörök elhatárolásáról szól. Ez alapján a tagállamok a megosztott hatáskört oly mértékben gyakorolhatják, mely mértékben ezt a hatáskört az EU nem gyakorolja vagy mely mértékben lemondott róla (az arányosság és szubszidiaritás elve alapján).³⁵

A szerződés 194. és 114. cikkei teremtették meg mindezek mellett a jogalapot az EU belső energiapiacának létrehozására. A 114. cikk részletezi többek között a belső piac létrehozásához kapcsolódó harmonizációs eljárások alóli kivételeket, a nemzeti eljárások fenntartásának lehetséges indokait.³⁶ A 194. cikk tisztázza az elsődleges közösségi energiapolitika viszonyait a következők szerint: „az intézkedések – a 192. cikk (2) bekezdésének c) pontját nem érintve – nem befolyásolhatják a tagállamok jogát az energiaforrások kiaknázására vonatkozó feltételek meghatározására, továbbá nem befolyásolhatják a tagállamok különböző energiaforrások közötti választását és energiaellátásuk általános szerkezetét.”³⁷

3. Energiapolitika az Európai Unióban

A korábban felvázolt történelmi áttekintés után a 2021 év végi szabályzási környezetet vizsgálva mutatjuk be az EU általános energetikai célkitűzéseit, különös tekintettel a szolidaritási klauzula fölgázpolitikai működésére és Oroszország szerepére az energiafüggőséget tekintve. Ugyancsak szeretném a teljesség igénye nélkül bemutatni az EU azon másodlagos jogforrásait, melyek közösségi szinten határozzák meg a fölgázpolitikát. A tagállami egyedi szabályzásokról előzetesen annyit érdemes rögzíteni, hogy megfelelnek az EU vonatkozó előírásainak, ám a részletszabályokat tekintve a nemzeti preferenciák határozzák meg őket.

³² Uo. 150.o.

³³ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés, 2–6. cikk.

³⁴ Arató Krisztina és Koller Boglárka (szerk.), Az Európai Unió politikai rendszere (Budapest: NKE, 2019), 46.o., https://nkerepo.uni-nke.hu/xmloi/bitstream/handle/123456789/14718/728_ATMA_Az_Europai_Unio_politikai_rendszere_PDF.pdf. Letöltve: 2021.09.29.

³⁵ Szalayné Sándor Erzsébet (szerk.), Az Európai Unió alapidokumentumai 2010 (Pécs: Európa Központ, 2010), 299.o.

³⁶ Uo., 102.o.

³⁷ Az EU működéséről szóló szerződés, 194. cikk, d (2), https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0012.01/DOC_3&format=PDF. Letöltve: 2021.09.29.

Az 1974-es évben kerül sor, talán pont a korábbi keserű 1973-as olajpiaci tapasztalat miatt az első ízben arra, hogy közös energiasztratégiát fogadjanak el az Unióban,³⁸ és ekkor haladta meg az energiapolitika a tagállami szintet először. A dokumentum tehát végre átfogó közösségi energiapolitikai célokat tartalmazott és később hozzájárult a „Közösség új energiapolitikai Stratégiájáról” szóló tanácsi határozat létrehozásához.³⁹ Alapvetően 1988-ig az európai energiapolitika leginkább iránymutatásokon, tagállami kompromisszumokon alapult. Ekkor még a fő megoldandó kérdések az energiaellátás és energiafüggőség körül mozogtak.

a. A szolidaritási klauzula gyakorlata a földgázpolitikában

Az első olyan EU jogszabály, mely támaszkodott a Lisszaboni szerződésben rögzített klauzulára, az Európai Parlament és Tanács 2017/1938 rendelete (2017. október 25.) a földgázellátás biztonságának megőrzését szolgáló intézkedésekről és a 994/2010/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről⁴⁰ volt. Ennek alapján első alkalommal vezették be a szolidaritás elvének gyakorlását az uniós földgázpolitikába, amely szerint súlyos válság esetén a szomszédos tagállamok végső esetben segítenek a veszélyeztetett háztartások gázellátásában és az alapvető szociális szolgáltatások, például az egészségügy biztosításában.⁴¹ Az intézkedés valóban hiánypótló volt, hiszen a megelőző időszakból ismert volt több olyan gazdaságdiplomáciai esemény, melynek hatásai közvetlenül érintették régióink államait.⁴² Az orosz-ukrán gázvita 2009-es és 2014-es eseményei mindkét esetben az orosz szállítások tranzitgázra való csökkentésével jártak, mely szállított mennyiségek egy részét Ukrajna visszatartotta saját maga számára. A tranzitgáz mennyiségének megcsapolása esetére (melyre a korábbi exportkorlátozások idején is volt példa) mostanra kisebb kockázat fenyegeti az európai fogyasztókat, köszönhetően az EU válaszlépéseinek. 2014-ben Európai Bizottság hajlandó volt tárgyalni arról, hogy megnöveljék az Opal vezetéken keresztül a kontinensre érkező gáz mennyiségét.⁴³ (Ez a vezeték köti össze a nyugat-európai vezetékrendszert az Északi Áramlat első szakaszával). A korábbi gyakorlat szerint az EU eredetileg korlátozta az Opal vezetéken keresztül Európába jutó földgáz mennyiségét, a 2011-ben hatályba lépett 3. energiacsomag rendelkezéseire tekintettel.⁴⁴ A gázpiaci nagyvállalatok ily módon történő

³⁸ Community Energy Policy - objectives for 1985, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51974DC1960&rid=10>. Letöltve: 2021.09.29

³⁹ Sütő Tímea, Az európai uniós energiapolitika és energiaszabályozás (Fordulópontok) (Budapest: ELTE szakdolgozat, 2015)

https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34603/Themis_2015_jun_Suto_Timea_p_376-407.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Letöltve: 2021.09.29.

⁴⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1938 rendelete (2017. október 25.) a földgázellátás biztonságának megőrzését szolgáló intézkedésekről és a 994/2010/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R1938&from=hu>, letöltve: 2021.09.29

⁴¹ European Commission - Fact Sheet: Security of gas supply regulation, 2016.február 16, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-308_en.htm, letöltve: 2021.09.29

⁴² 2014 júniusában az orosz fél teljesen beszüntette a gázszállítást Ukrajnába, az országon ekkortól csak tranzitgáz haladhatott át (hivatalos indoklás szerint a Naftogáz fennálló tartozásai miatt)

⁴³ Press Conference of Alexander Novak, Russian Minister of Energy and Alexey Miller, Chairman of Gazprom Management Committee, 2014. június 16., <http://www.gazprom.com/press/news/2014/june/article196406/>, letöltve: 2021.09.29

⁴⁴ A hivatkozott szabály elkülöníti a gáz termelője és a hosszú távú szállítást biztosító vezeték tulajdonosának személyét, ezzel nehezítve a monopóliumok kialakulását.

szétदारabolásával a szabályzó azt igyekezett elérni, hogy minden gázszállító hozzáférhessen a vezetékrendszerhez,⁴⁵ ám ebben a konkrét esetben a Gazprom túlsúlyát is igyekeztek korlátozni a szabály alkalmazásával. Az Ukrajnával kialakult kínos helyzet arra kényszerítette a Bizottságot, hogy az energiaellátás folyamatosságát szem előtt tartva enyhítsen a versenyszabályokon.⁴⁶

b. Uniós energiacsomagok

Az első uniós energiacsomag⁴⁷ a nemzeti sajátosságokra tekintettel egy rugalmas szabályozási keretet vezetett be. A későbbi energiacsomagok mellett a közös energiapolitika kialakításának irányába mutatott: transzeurópai energiahálózatokat építettek ki, tranzit irányelveket vezettek be, majd 2005-ben⁴⁸ nyolc tagállam aláírta az Energiaközösséget létrehozó Szerződést is.⁴⁹ A Szerződés konkrét célja az volt, az EU belső energiapiacát kiterjessze a szomszédos államokra is, amelyek hajlandóak átvenni az uniós energiaügyi vívmányokat.⁵⁰

A második energiacsomag, a 2003/55/EK közös Parlament és Tanács irányelv az, amely a gázpiacra vonatkozóan meghatározta a piaci liberalizáció pontos folyamatát. Előírásra került, hogy a teljes függetlenség elérése érdekében az elosztó- és átvételi hálózatok külön tulajdonoshoz/üzemeltetőhöz jussanak. Az üzemeltetők tekintetében ez a szétválasztás kettős volt, hiszen megtörtént jogi és tulajdonosi szinten is. Deklarálásra került a végső fogyasztók védelmének fontossága, különös tekintettel a védendő fogyasztók védelmére.

A korábbiakban elfogadott csomagok sajnos nem érték el kívánt hatásukat, mert nem rendelkeztek a megfelelő jogi kötelező erővel. Az időszakot tekintve nem felróható, annál is inkább, mert ebben az időben az egyes tagállamok energiapolitikája nagyon kevésbé volt összehasonlítható vagy összeegyeztethető. A 2009/73/EK irányelv⁵¹ (a földgáz belső piacának szabályzásáról) végül módosította az energiapiaci liberalizáció jogszabályi kereteit, ami a következő területeken hozott változást:⁵² termelés és szolgáltatás szétválasztása, piacfelügyeleti

⁴⁵ Székely András, *Az EU harmadik energiacsomagja és Oroszország* (Budapest: Nemzet és Biztonság, 2011. április), http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/szekely_andras_az_eu_harmadik_energiacsomagja_es_oroszország.pdf

⁴⁶ *Megtalálták az oroszok a kiskaput* (Napi.hu: 2014. június 16.), letöltve: 2021.09.29,

https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/megtalaltak_a_kiskaput_az_oroszok.582714.html

⁴⁷ *Directive 98/30/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 concerning common rules for the internal market in natural gas*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/db658716-b025-4cb7-9235-d24f25578b13/language-en>, letöltve: 2021.09.29

⁴⁸ A 2005 óta született dokumentumok hangsúlyozzák, hogy az ellátásbiztonság a közös kül- és biztonságpolitika prioritásai közé is tartozik, s mint ilyet igyekeznek a tagállami szintről minél inkább a közösségi szint felé terelni.

⁴⁹ *Energy Community - Prospects and challenges, Briefing, October 2015*,

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569011/EPRS_BRI\(2015\)569011_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569011/EPRS_BRI(2015)569011_EN.pdf), letöltve: 2021.09.29

⁵⁰ Uo.

⁵¹ *Az Európai Parlament és a Tanács 2009/73/EK irányelve a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról*,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0094:0136:hu:PDF>, letöltve: 2021.09.29

⁵² Vince Péter, *Az Európai Unió belső energiapiacának új szabályozása: a harmadik energiacsomag* (MTA Közgazdaságtudományi Intézet előadása)

szervek szerepének megerősítése, piacfelügyeleti szervek nemzetközi együttműködési kereteinek megteremtése, és a fogyasztóvédelem további erősítése.

Mindezen intézkedéseknek köszönhetően megkezdődött a tagállamok közötti energetikai jogharmonizáció, az energiaforgalom szabályzási kereteinek létrejöttével. Az irányelv végül 2011.03.03-án lépett hatályba, mint első lépés az uniós szintű szabályozás feltételeinek megteremtése felé. A legutóbbi energiapiaci csomag megalkotta a testületeket, melyek támogathatják az együttműködést a tagállami rendszerüzemeltetők és a szabályozók között, de a testületek akkori döntései még mindig jórészt a nemzeti érdekeket tükrözték. Az Európai Bizottság mindenképpen korlátozni kívánta az államok döntési jogosultságait az energetikai és szabályozási kérdésekben. A tagok mozgásterének korlátozása természetesen együtt járt volna a döntéshozatali folyamatok központosulásával is.⁵³

c. EU szabályzás és az energiaunió

A következőkben áttekintjük a teljesség igénye nélkül az uniós földgáz-kereskedelmet és -infrastruktúrát érintő intézkedéseket a 2014/2020-as időszakra vonatkozóan.⁵⁴ A példaként említett javaslatok és kezdeményezések vizsgálatával pontosabb képet kaphatunk az EU energetikai céljai eléréséhez szükséges konkrét szabályzási lépésekről. Habár vannak általános, az egész EU-ra érvényes szabályok, a gyakorlat mégis azt mutatja, hogy a tagállamok mind egyedi nemzeti szabályzás szerint működnek.⁵⁵ A szabályalkotáskor a fő hangsúly az optimális körülmények megteremtésén volt, melynek megvalósulása magában hordozza a biztonságos, kiszámítható és megfizethető EU-s gázpiac létrejöttét.

i. Energiauniós kezdeményezések

2016 végén született meg az Európai Bizottság által november 30-án kiadott szabályozási javaslatcsomagja, az úgynevezett Téli energiacsomag (Energy Winter Package). A „Tiszta energia minden európainak” címmel megjelent több dokumentum együttese⁵⁶ a 2009-ben elfogadott harmadik energiacsomag óta a legnagyobb változást hozta az uniós energiapiaci szabályzásba. A jogalkotási javaslatok elsődleges célja egy belső összekapcsolt európai energiapiac létrehozása volt.⁵⁷ Ezen belül az uniós energiagazdaság korszerűsítése és a „tisza energiával” kapcsolatos beruházások fellendítése ugyancsak prioritásként fogalmazódott

⁵³ Képviselői Információs Szolgálat, *Energetikai jogharmonizáció*, 2016.05.05., http://www.parlament.hu/documents/10181/595001/Infojegyzet_2016_18_energetika.pdf/d9e6de57-8aa1-45e6-bccc-7d0d852e9ec8, letöltve: 2021.09.29

⁵⁴ A vizsgálódás tárgyai a 2014-ben és az utána hozott uniós földgázpolitikát érintő intézkedések, melyek a 2014 – 2015 telén bekövetkezett második orosz-ukrán gázvita után kerültek napirendre.

⁵⁵ Dobos Edina, *Az energiaellátás biztonsága az Európai Unió stratégiai dokumentumaiban* (Budapest: Nemzet és Biztonság, 2010/5. szám), http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/dobos_edina-az_energiaellatas_biztonsaga_az_europai_unio_strategiai_dokumentumaiban.pdf, letöltve: 2021.09.29

⁵⁶ *Clean energy for all Europeans package*, https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/clean-energy-all-europeans_en, letöltve: 2021.09.29

⁵⁷ A megvalósuló, teljes mértékben összekapcsolt energiapiac a későbbiekben hatással lesz majd természetesen az energiahatékonyságra, a megújuló energiaforrások hasznosítására, az ellátásbiztonságra és az energiaunió irányítási szabályainak korszerűsítésére is.

meg.⁵⁸ 2016 februárjában a Bizottság tehát az Unió energiabiztonságának szavatolásáról szóló keretcsomagot⁵⁹ terjesztett elő, mely többek között az energiapiaci stabilitás növelését tűzte ki céljául. A javaslat kiemeli az államok közötti szolidaritás fontosságát, mely a társadalmak folyamatos energiaellátásának biztosítéka lehet egy újabb zavar esetén.⁶⁰ A csomag által keletkeztetett három jogforrás 2018 végén lépett hatályba, név szerint az irányítási rendelet (2018/1999), az energiahatékonysági irányelv (2018/2002) és a megújuló energiaforrásokról szóló irányelv (2018/2001).

E reform első részét az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról szóló rendelet (az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1999 rendelete (2018. december 11.))⁶¹ képezi. A rendelet kialakít egy együttműködési rendszert a tagállamok és az Európai Bizottság között, valamint körvonalazza a tagállamok közötti együttműködésre vonatkozó szabályokat is. Az uniós törekvés célja egy olyan szilárd kormányzási rendszer létrehozása, amely biztosítja a nemzeti és az európai célkitűzések közötti konvergenciát, ugyanakkor bizonyos rugalmasságot is enged az egyedi nemzeti körülményekhez és igényekhez való alkalmazkodáshoz.⁶² Minden tagállamnak 2018. december 31-ig nemzeti energia- és éghajlat-változási tervet kellett készítenie a 2021-2030-as időszakra.⁶³ A végleges nemzeti terveket 2019. december 31-ig kellett benyújtani a tagállamoknak, valamint biztosítaniuk kell valamennyi szereplő (befektetők, polgárok, valamint helyi és regionális egységek) hatékony hozzájárulását a folyamathoz. A tervek végrehajtásáról a tagállamok két évente előrehaladási jelentést készítenek az Európai Bizottság felügyelete mellett. Egyértelműen látszik, hogy a 2018/1999-es rendelet erős végrehajtási jogkört adott a Bizottság részére (67–68. cikkek), melynek segítségével képes koordinálni és irányítani a folyamatokat.

2019-ben sor került a 2009-es 2009/73/EK irányelv módosítására,⁶⁴ mely a földgáz belső piacról és az alkalmazandó általános szabályokról szól. A módosítás célja, hogy az EU-n belüli és a harmadik államokba induló és onnan érkező vezetésekre vonatkozó szabályok egységesek legyenek (3. cikk). Ennek megvalósulása egyértelműen hozzájárul az Unión belüli, vonatkozó jogi keretrendszer egységességéhez is, valamint mérsékli az EU belső piacán a verseny

⁵⁸ Infojegyzet, *Tiszta energia minden európainak* (Budapest: Parlament.hu, 2017/24, 2017. április 19.), http://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_24_tiszta_energia.pdf/623c7a80-62c2-40b7-8bee-39d28d5467b8, letöltve: 2021.09.29

⁵⁹ Európai Bizottság – Sajtóközlemény, *Az energiaunió felé: A Bizottság a fenntartható energiabiztonságra vonatkozó csomagot terjeszt elő*, 2016. február 16., https://ec.europa.eu/hungary/node/409_hu, letöltve: 2021.09.29

⁶⁰ European Commission - Fact Sheet, *Security of gas supply regulation* (Brüsszel: Europa.eu, 2016.február 16.), http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-308_en.htm, letöltve: 2021.09.29

⁶¹ *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1999 rendelete (2018. december 11.) Az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>, letöltve: 2021.09.29

⁶² *The implementation of the Winter Package "Clean energy for all Europeans" continues*, <https://www.eubelius.com/en/news/the-implementation-of-the-winter-package-clean-energy-for-all-europeans-continues>, letöltve: 2021.09.29

⁶³ *National energy and climate plans (NECPs)*, https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans_en, letöltve: 2021.09.29

⁶⁴ *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/692 irányelve (2019. április 17.) A földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról szóló 2009/73/EK irányelv módosításáról*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0692&from=HU>, letöltve: 2021.09.29

torzulását és az ellátás biztonságára irányuló negatív hatásokat. Amennyiben egy harmadik állammal kötendő „megállapodás tárgya részben az Unió, részben pedig egy tagállam hatáskörébe tartozik, elengedhetetlen biztosítani a szoros együttműködést e tagállam és az uniós intézmények között” (12. cikk).

ii. Szakpolitikai jogharmonizáció

A 2015-ös energiauniós keretstratégia⁶⁵ (A stabil és alkalmazkodóképes energiaunió és az előrettekintő éghajlat-politika keretstratégiája) öt pontban összegzi prioritásait, mely pontok megvalósulásának mindenekelőtt biztonságosnak, fenntarthatónak és versenyképesnek kell lenniük.⁶⁶ Az uniós jognak való megfelelés alapvető elvárás a majdan megvalósuló energiaunió részéről, mely a Közösség belső és harmadik országokkal való kapcsolatára is értendő.

A 2017-es évben a jogharmonizációt is nagyban érintő rendelkezés volt például a 2017. március 2-i, amikor a képviselők olyan szabályokat hagytak jóvá, amelyek a tagállamokat arra kötelezik, hogy harmadik országokkal energiaellátási megállapodásokról indítandó tárgyalások esetén ezek megkezdése előtt kötelezően tájékoztassák a Bizottságot terveikről.⁶⁷ Az EB ezen rendelete az összehangolt földgázszállítási tarifaszervezetekre vonatkozó üzemi és kereskedelmi szabályzat létrehozásáról egy egyértelműen a nemzetközi harmonizáció irányába mutató kezdeményezés lett. Az egész EU-ra vonatkozó egységes szabályzat nem csak jogi, de gyakorlati síkon is előremozdítja a Közösség belső energetikai kapcsolatait. E mellett nem elhanyagolható módon járul hozzá a piaci integráció megkönnyítéséhez, az ellátásbiztonság növekedéséhez és a gázhálózatok összekapcsolásában is fontos szerephez juthat.

A dokumentum alapvetően pénzügyi biztonságot és kiszámíthatóságot kíván teremteni az EGT összes rendszerhasználója számára.⁶⁸ A törekvés egyik eszköze a szállítási- és rendszerhasználati díjak nyíltságának és átláthatóságának növelése (külön szót ejtve a tárolókba való ki- és betárolásról is). A rendelet betartatása érdekében a nemzeti szabályozó hatóságoknak és szállításirendszer-üzemeltetőknek is harmonizálniuk kell majd tevékenységüket és működési folyamataikat⁶⁹ is.

2017. november 8-án a Bizottság elfogadott egy jogalkotási javaslatot⁷⁰ is a földgázról szóló 2009. évi irányelv célirányos felülvizsgálatára vonatkozóan. A javaslat az eredeti irányelv

⁶⁵ *A stabil és alkalmazkodóképes energiaunió és az előrettekintő éghajlat-politika keretstratégiája*, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0010.02/DOC_1&format=PDF, letöltve: 2021.09.29

⁶⁶ Európai Bizottság, *Energiaunió tájékoztató* (Brüsszel: Europa.eu, 2015.február 25.), http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4485_hu.htm, letöltve: 2021.09.29

⁶⁷ Európai Parlament, *A belső energiapiac*, http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_2.1.9.pdf, letöltve: 2021.09.29

⁶⁸ Európai Bizottság, *Bizottsági szolgálati munkadokumentum a hatásvizsgálat vezetői összefoglalója* (Brüsszel, Europa.eu, 2017. március 16.), <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2017/HU/SWD-2017-106-F1-HU-MAIN-PART-1.PDF>, letöltve: 2021.09.29

⁶⁹ *A Bizottság (EU) 2017/460 rendelete (2017. március 16.) Az összehangolt földgázszállítási tarifaszervezetekre vonatkozó üzemi és kereskedelmi szabályzat létrehozásáról*, 2017. március 26., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R0460&from=EN>, letöltve: 2021.09.29

⁷⁰ *Az európai parlament és a tanács irányelve a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról szóló 2009/73/EK irányelv módosításáról*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017PC0660&from=EN>, 2017. november 8., letöltve: 2021.09.29

kulcsfontosságú rendelkezéseit azonnal alkalmazandóvá tenné a harmadik országok határain átnyúló gázvezetékekre, konkrétan a vezetékek európai uniós területre eső részére. A változtatás segítségével biztosítani tudják, hogy uniós tagállam és harmadik ország között semmilyen gázinfrastruktúra-projekt ne torzíthassa az egységes energiapiacot, és ne gyengíthesse meg az uniós ellátás biztonságát.⁷¹

Az előzőek mellett a tagállami döntési jogkör más téren is csökkent: egy több ország energetikai helyzetére is hatást gyakorló nagyberuházás esetén a későbbiekben az adott tagállam támogatása mellett a beruházást egy régiós konzultációnak is meg kell előznie.⁷² Az állami jogkör csökkentéséhez kapcsolódik az is, hogy a nemzeti átviteli rendszerirányítók fölé bizonyos döntési jogosultságokkal rendelkező regionális operációs központokat telepítenek.⁷³

Végezetül fontos szót ejteni a 2019 decemberében publikált Green Deal intézkedéscsomag implementációjának helyzetéről, melyben többek között – a Párizsi Jegyzőkönyvvel összhangban – a tagállamok vállalták szén-dioxid kibocsátásuk csökkentését, és ezáltal nemzeti energiámixeik (változó mértékű) átstrukturálását 2050-ig bezárólag.⁷⁴

4. Összegzés

A 2021 őszt megelőző időszakban két nemzetközi esemény is rávilágított az EU tagállamok között és fölött betöltött szerepére: az egyik a 2021 májusa óta már az Európai Bíróság előtt tárgyalt, Turów szénbányában folytatott lengyel lignitkitermelési tevékenység, mely kapcsán Csehország annak környezetkárosító hatásai miatt fordult a Közösséghez és nyert pert a lengyel féllel szemben.⁷⁵ Ugyancsak 2021 őszenek nemzetközi témája lehet, hogy a Magyarország és Oroszország között – 10+5 évre – megkötött új földgázszállítási szerződés kapcsán Ukrajna (mint korábbi tranzitállam) külügyminisztériuma nyilatkozatában⁷⁶ egyértelműsítette, hogy az eset kapcsán az EU Bíróságához tervez fordulni. A médiában megjelent információk alapján a szerződés évi 4,5 milliárd köbméter gázvásárlását teszi lehetővé, mely alapvetően két útvonalon érkezik majd hazánkba: a déli irányból (a szerb-magyar interkonnektoron keresztül), illetve a

⁷¹ *A belső energiapiac*, <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/45/a-belső-energiapiac>, letöltve: 2021.09.29

⁷² Zubor Zalan, *A rezsicsökkentésnek is véget vet az új energiacsomag* (Budapest: Piac és Profit, 2018.04.03), https://piacesprofit.hu/kkv_cegblog/a-rezsicsokkentesnek-is-veget-vet-az-uj-energiacsomag/, letöltve: 2021.09.29

⁷³ Az eredeti bizottsági javaslatot nagyban átalakította a Tanács és a Parlament. A ROC-ok (Regional Operational Centres) javaslattevő, konzultációs szervekké (RCC – Regional Cooperation Council) szelődtek, persze a rendszerirányítók számára a tervek szerint így is bőven keletkeztetett feladatot a negyedik energiacsomag.

⁷⁴ *Az energiügy és a zöld megállapodás*, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/energy-and-green-deal_hu, letöltve: 2021.09.29

⁷⁵ *Bírságot szabott ki az EU Lengyelországra egy vitatott szénbánya miatt*, <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210920/birsagot-szabott-ki-az-eu-lengyelorszagra-egy-vitatott-szenbanya-miatt-501412>, letöltve: 2021.09.29

⁷⁶ *Заява МЗС України щодо підписання Угорщиною довгострокового контракту з Росією на постачання газу в обхід України*, <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-pidpisannya-ugorshchinoyu-dovgostrovovogo-kontraktu-z-rosiyeyu-na-postachannya-gazu-v-obhid-ukrayini>, letöltve: 2021.09.29

baumgarteni elosztóból, Ausztria felől.⁷⁷ Mindkét esetben a Közösség, mint külső szereplő jelenik meg egy alapvetően belpolitikai, energetikát érintő kérdésben.

A korábbiakból láthatóvá vált, hogy az EU szervesen építkezett az energetika területén, mely a Közösség alapításától kezdve jelen van és végig kíséri a tagállamok egymásközi kapcsolatait. A földgáz-szakpolitika egyértelműen nem képes kizárólagosan tagállami döntési jogkör mellett működni: jellegéből adódóan szükség van az Unió koordináló és harmonizáló tevékenységére. Az ágazatban az EU-és tagállami hatáskör megoszlása nagyon függ az adott államok energiamixétől, illetve a saját földgázellátásuk struktúrájától. Azon államok, melyek elhanyagolható mértékben támaszkodnak erre az energiahordozóra, kevésbé bevonhatók a Szervezet szabályzási kereteibe, akárcsak azok a felhasználók, akik határaikon belül (pl. kitermeléssel) képesek földgázigényüket kielégíteni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A belső energiapiac*, <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/45/a-belső-energiapiac>
- A Bizottság (EU) 2017/460 rendelete (2017. március 16.) Az összehangolt földgázszállítási tarifaszervezetekre vonatkozó üzemi és kereskedelmi szabályzat létrehozásáról*, 2017. március 26., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R0460&from=EN>
- A stabil és alkalmazkodóképes energiaunió és az előrettekintő éghajlat-politika keretstratégiája*, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0010.02/DOC_1&format=PDF
- Arató Krisztina, Koller Boglárka. *Európa utazása*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2016. https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/2909/europa_utazasa.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Az energiaügy és a zöld megállapodás*. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/energy-and-green-deal_hu
- Az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződés (Euratom), összefoglaló*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:xy0024&from=HU>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2017/1938 rendelete (2017. október 25.) a földgázellátás biztonságának megőrzését szolgáló intézkedésekről és a 994/2010/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R1938&from=hu>
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1999 rendelete (2018. december 11.) Az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018R1999&from=EN>

⁷⁷ Megkötötték Magyarország hosszú távú gázvásárlási szerződését, <https://www.origo.hu/gazdasag/20210927-gazprom-szerzodes-alairas-gazvasarlas.html>, letöltve: 2021.09.29

- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/692 irányelve (2019. április 17.) A földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról szóló 2009/73/EK irányelv módosításáról.*
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0692&from=HU>
- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/73/EK irányelve a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról.* <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:211:0094:0136:hu:PDF>
- Az Európai Szén- és Acélközösséget létrehozó szerződés, összefoglaló.*
http://publications.europa.eu/resource/cellar/d3283d93-8b4a-4846-ad1f-d4ad219ccf86.0019.02/DOC_1
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:4301854&from=HU>
- Az Európai Unióról szóló Maastrichti Szerződés.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:xy0026>
- Az Európai Unióról szóló Szerződés (EUSz) / Maastrichti Szerződés.*
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/hu/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>
- Az Európai Unióról szóló szerződés.* https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0007.02/DOC_1&format=PDF
- Bírságot szabott ki az EU Lengyelországra egy vitatott szénbánya miatt.*
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/20210920/birsagot-szabott-ki-az-eu-lengyelorszagra-egy-vitatott-szenbanya-miatt-501412>
- Clean energy for all Europeans package.* https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/clean-energy-all-europeans_en
- Community Energy Policy - objectives for 1985.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:51974DC1960&rid=10>
- Directive 98/30/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 concerning common rules for the internal market in natural gas.*
<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/db658716-b025-4cb7-9235-d24f25578b13/language-en>
- Dobos Edina, Az energiaellátás biztonsága az Európai Unió stratégiai dokumentumaiban.* Budapest: Nemzet és Biztonság, 2010. 5. szám,
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/dobos_edina-az_energiaellatas_biztonsaga_az_europai_unio_strategiai_dokumentumaiban.pdf
- Energy Community - Prospects and challenges, Briefing.* October 2015,
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569011/EPRS_BRI\(2015\)_569011_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/569011/EPRS_BRI(2015)_569011_EN.pdf)
- EU szerződések.* https://europa.eu/european-union/law/treaties_hu

- Európai Bizottság – Sajtóközlemény. *Az energiaunió felé: A Bizottság a fenntartható energiabiztonságra vonatkozó csomagot terjeszt elő.* 2016. február 16., https://ec.europa.eu/hungary/node/409_hu
- Európai Bizottság. *Bizottsági szolgálati munkadokumentum a hatásvizsgálat vezetői összefoglalója.* 2017. március 16., <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/10102/2017/HU/SWD-2017-106-F1-HU-MAIN-PART-1.PDF>
- Európai Bizottság. *Energiaunió tájékoztató.* 2015. február 25., http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4485_hu.htm
- Európai Parlament. *A belső energiapiac.* http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_2.1.9.pdf
- European Commission - Fact Sheet. *Security of gas supply regulation.* 2016. február 16., http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-308_en.htm
- Halmai Péter: *Európai gazdasági integráció,* Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2020, https://antk.uni-nke.hu/document/akk-copy-uni-nke-hu/717_Europai_gazdasagi_integracio.pdf Letöltve: 2021.09.29.
- Halmai Péter. *Mélyintegráció - A Gazdasági és Monetáris Unió ökonómiája.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 2020. https://mersz.hu/hivatkozas/m701m_f10_5#m701m_f10_5 Letöltve: 2021.09.29.
- Horváth Zoltán. *Kézikönyv az Európai Unióról.* Budapest: Hvg-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft, 2011.
- Hubbard, Glenn and Kane, Tim. *Egyensúlyban.* Budapest: Antall József Tudásközpont, 2016.
- Infojegyzet. *Tiszta energia minden európainak.* 2017/24, 2017. április 19., http://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_24_tiszta_energia.pdf/623c7a80-62c2-40b7-8bee-39d28d5467b8
- Képviselői Információs Szolgálat. *Energetikai jogharmonizáció.* 2016.05.05., http://www.parlament.hu/documents/10181/595001/Infojegyzet_2016_18_energetika.pdf/d9e6de57-8aa1-45e6-bccc-7d0d852e9ec8
- Lisszaboni Szerződés - Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról.* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2007:306:FULL&from=HU>
- Lisszaboni szerződés, csatolt jegyzőkönyv a megosztott hatáskörök gyakorlásáról.* https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2007.306.01.0001.01.HUN&toc=OJ%3AC%3A2007%3A306%3AFULL#C_2007306HU.01015801
- Origo.hu. *Megkötötték Magyarország hosszú távú gázvásárlási szerződését.* 2021. szeptember 27., <https://www.origo.hu/gazdasag/20210927-gazprom-szerzodes-alairas-gazvasarlas.html>

- Napi.hu. *Megtalálták az oroszok a kiskaput*. 2014. június 16.,
https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/megtalaltak_a_kiskaput_az_oroszok.582714.html
- National energy and climate plans (NECPs)*. https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans_en
- Press Conference of Alexander Novak, Russian Minister of Energy and Alexey Miller, Chairman of Gazprom Management Committee*. 2014. június 16.,
<http://www.gazprom.com/press/news/2014/june/article196406/>
- Single European Act*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11986U/TXT&from=HU>
- Soós Edit. *Közpolitika az Európai Unióban* [Online oktatási csomag (e-learning lecke/téma)]. 2020. 4. lecke, <http://eta.bibl.u-szeged.hu/4862/>
- Sütő Tímea. *Az európai uniós energiapolitika és energiaszabályozás (Fordulópontok)* [szakdolgozat]. Budapest: ELTE, 2015.
https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34603/Themis_2015_jun_Suto_Time_a_p_376-407.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Szalayné Sándor Erzsébet (szerk.). *Az Európai Unió alapidokumentumai 2010*. Pécs: Európa Központ, 2010.
- Székely András. *Az EU harmadik energiacsomagja és Oroszország*. Budapest: Nemzet és Biztonság, 2011. április, http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/szekely_andras-az_eu_harmadik_energiacsomagja_es_oroszorszag.pdf
- The implementation of the Winter Package "Clean energy for all Europeans" continues*.
<https://www.eubelius.com/en/news/the-implementation-of-the-winter-package-clean-energy-for-all-europeans-continues>
- Treaty establishing the European Atomic Energy Community (EURATOM)*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957A/TXT&from=EN>
- Treaty of Nice*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=HU>.
- Treaty on European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992M/TXT&from=HU>
- Türke András István. *A lisszaboni szerződés biztonság és védelempolitikai aspektusai*. Budapest: Nemzet és Biztonság, 2009.
http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/turke_andras_istvan-a_lisszaboni_szerz_des_biztonsag_es_vedelempolitikai_aspektusai.pdf
- Vertrag zur Gründung der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=HU>
- Vince Péter. *Az Európai Unió belső energiapiacának új szabályozása: a harmadik energiacsomag*. Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet előadása

Zubor Zalán. *A rezsicsökkentésnek is véget vet az új energiacsomag.* Piac és Profit, 2018.04.03., https://piacesprofit.hu/kkv_cegblog/a-rezsicsokkentesnek-is-veget-vet-az-uj-energiacsomag/

Заява МЗС України щодо підписання Угорщиною довгострокового контракту з Росією на постачання газу в обхід України, <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mzs-ukrayini-shchodo-pidpisannya-ugorshchinoyu-dovgostrokovogo-kontraktu-z-rosiyeyu-na-postachannya-gazu-v-obhid-ukrayini>

